

مذاکرات مجلس

صورت مشروح مجلس روز یکشنبه ۲۹ آذر ماه ۱۳۲۱

فهرست مطالب:

- ۱ - تصویب صورت مجلس
۲ - بیانات آقای رئیس راجع به وقایع روز هفدهم آذر
۳ - اظهارات آقای نخست وزیر
۴ - موقع دستور جلسه بعد - ختم جلسه

(مجلس سه ربع ساعت قبل از ظهر بریاست آقای اسفندیاری تشکیل گردید)

صورت مجلس روز یکشنبه ۱۵ آذر ماه را آقای (طوسی) منشی خواندند **

[۱ - تصویب صورت مجلس]

رئیس - در صورت مجلس نظری نیست؟ (اظهاری نشد)

صورت مجلس تصویب شد .

[۲ - بیانات آقای رئیس راجع به وقایع روز هفدهم آذر]

رئیس - روز سه شنبه ۱۷ آذر که روز جلسه علنی مجلس بود اگر چه بنده بواسطه تب و کسالت از شرفیابی خدمت آقایان ممنوع بودم ولی خاطر مشغول خدمت همه تان بود هیچ تصور نمی کردم که اتفاق سوئی در مجلس واقع شود برخلاف انتظار از مجلس به بنده تلفون کردند که جمعیتی از دانش آموزان به مجلس آمده و از بابت نان شکایت دارند از شنیدن این خبر برای بنده تأسف و تحیر حاصل شد که دانش آموزان چرا وظیفه تحصیلی خود را ترک کرده و بطور

اجماع به مجلس آمده اند در صورتیکه هر وقت مطلبی داشتند بتوسط نماینده معدودی به مجلس مراجعه میکردند از طرف مجلس هم پذیرفته شده اقدام مقتضی بعمل می آمد و این آقایان که از خاندانهای محترمند و نان آورشان پدران یا اولیای آنان هستند تکلیف خود را که التزام مدارس است چرا فراموش کرده باقدا می که وظیفه اولیای خودشان است مداخله نموده اند و اولیای مدارس هم چرا آنها را بوظیفه خود آشنا نکرده اند؟ این تحیر و تأسف البته فوق العاده شد وقتی خبر رسید که مردمان نامناسب و ناروا باین آقایان ملحق شده اند بنده یقین داشتم که دانش آموزان فوراً خود را از آن اشخاص در این حال دور میگیرند بجای این شنیده شد که واردین جدید نفقات غیرمنتظری دارند که اقدامات

** عین مذاکرات مشروح یکصد و هفدهمین جلسه از سیزدهمین دوره قانون گذاری (مطابق قانون ۸ آذر ماه ۱۳۰۵)

اداره تند نویسی و تحریر صورت مجلس

** اسامی غائبین جلسه گذشته که ضمن صورت مجلس خوانده شده است

فائین بی اجازه - آقایان رضوی - مرآت اسفندیاری - تولیت - نوبخت - اورنگ - ارگانی - مشیردوانی - ناصری - آملی - امیر ابراهیمی
دکتر سنک - فاطمی - دبستانی - جهانشاهی - آصف - صادق وزیری - مستشار - اردبیلی - کامل ماکو
دیر آمدگان بی اجازه - آقایان اکبر - خسروشاهی - شهابنگ - نصر تیان - بوداییان .

ورفتار آنها مجلس را تهدید میکند با حالت کسالت و پریشانی از اندازه بیرون بهر جا مقتضی و لازم بود تلفون کرده و به حاکم نظامی هم که در مجلس بودند تلفون نموده بابتی صبری منتظر جلو گیری بودم . بدبختانه بجای جلو گیری خبر دادند که جمعی باطافهای رسمی و جلسه و غیره مجلس تجاوز کرده از بی احترامی و غارتگری و شکست و خسارت خودداری نکرده اند و به بعضی نمایندگان هم متعرض شده اند - این خبر ها هنوز تمام نشده اطلاع دادند به خانه رئیس دولت و بد کاکین خیابانها حمله برده و کاری کرده اند که ملت حقیقی ایران از این اعمال یقین ننگ دارند (صحیح است) طوری این اعمال زشت در بنده و همه آقایان رفقای من اثر کرد که زبان و قلم از بیان آن شرم دارد . ایرانیان همه آرزومند هستیم که جوانان تحصیل کرده و دارای معارف و اخلاق حسنه خدمات شرافتمندانه بدولت و ملت خود بکنند بنده و همه همکاران بنده انتظار داریم که دولت و وزارت فرهنگ بالخصوص این کار را کوچک نگرفته و آنچه لازمه غوررسی است بعمل آورند که ماده فساد کشف شده و دامن اولیائی مدارس و دانشجویان و دانش آموزان که جز صلاح کشور و اخلاق کریمه و معارف فاضله چیزی باید از آنها بروز و ظهور نکند مبری گردید . بنده در این مقام مقدس اظهار مینمایم در تهران و شهرهای دیگر در این مدت عمر بسی انقلابات دیده ام هیچوقت یاد ندارم که ملت ایران اولاً بیک مقام مقدسی که برای خودشان محل امن و امان و تکیه گاه میدانند چنین بی حرمتی و جسارتی نموده در صورتیکه مجلس و اسباب مجلس مال عموم ملت است و همه باید احترام و حفظ آن را بر همه چیز خود ترجیح بدهند با بی ادبی داخل شده بشکنند و غارت کنند و نفهمند که داخل و خارج لفظین رفتار و قبح نفرت داشته و باچه نظر تنفری بآن نگاه میکند (صحیح است) این هم عجب است که همیشه یکی از تمجید هائی که از ایرانی میکردند این بود اگر وقتی اتفاقی و انقلابی واقع میشد دست بمال مردم نمیزدند حالاً مردم تهران که بایستی سرمشق ملت ایران باشند از بعضی نسبت بمجلس آنطور رفتار

شود و نسبت بخانه رئیس دولت آن قسم تجاوز شده و نسبت به دکاکین اشخاصی که بر طبق قانون مقدس اسلام و قانون مشروطیت مملکت مال و جان آنها مثل همه ملت در امان و حفظ است مانند وحشیان بریزند بشکنند یا بچاپند و این سرشکستگی را برای همه فراهم نمایند ولی این را هم نا گفته نمیگذارم که مسلماً ملت نجیب ایران از این عده که داخل این اعمال ناشایست شده اند نفرت داشته و آنها را مورد مذمت و محاربت می دانند و همگی از آنها بیزارند و یقین است که عموماً مانند آقایان نمایندگان مجلس انتظار دارند که دولت یکن یکن متجاوزین را تعقیب نموده و تحقیق کرده مجازات مرتکبین و محرکین آنها را قانوناً مقرر دارند بلی دولت از این اقدام غفلت نکرده محاکم صالحه لشکری و کشوری از اشخاص شایسته بصیر بی غرض و عالی رتبه معین شده اند که باین وظیفه مشغولند و مبلغ کزافی هم از اموال مردم بدست آورده و مرتکبین را تحت توقیف و برسیدگی شروع شده است این است که مجلس شورای ملی انتظار بلیغ دارد که این محاکم با کمال پاکتی و طرزگی که رسم آنها است در این مهم وظیفه خود را بعمل آورده و دولت شاهنشاهی هم بطوری که رسم مملکت داری است از این اقدام نتیجه مطلوبه قانونی را حاصل نمایند و اشخاصی که مالشان رفته و دچار خسارت شده اند بزودی جبران شده و این لیکه ناروا از جامه شرافت ایران پاک شود و ضمناً بذل اهتمام کافی بفرمایند که گذشته از مسئله نان در این زمستان باید طوری مقرر شود جلوی دکاکین ناوائی خلوت شده و اسباب مرض و ناراحتی تازه در این فصل برای اهالی حاصل نشود از ترقیات روز افزون اجناس که واقع برای همه کس خاصه کارمندان دولت و ضعفا و بینوایان طاقت فرسا است و سازی در دست بعضی شده و هر روز نغمه از آن میخواستند کویک نمایند قسمی جلو گیری شود تا مردم به راحت و خیال دولت بفرغت مصروف امور مهم مبادید میشنیدم ملت واقعی ایران از تعطیل چند روزه مجلس از راه علاقه که به مجلس خود نشان دارند نگران بودند این تعطیل هیچ علتی نداشته جز اصلاح خرابیهائی که به مجلس آورده از اول هفته گذشته

به همت و مراقبت اداره کارپردازی مجلس و پشت کار و صمیمیت کارمندان و مستخدمین مجلس که لازمه تسریع را در رفع خرابیها نموده اند فوراً روز جلسه امروز تعیین شده از حضور آقایان همکاران محترم خودم استفاده میشود از حق نمیشود گذشت که اگر توجه و مراقبت کارپردازی مجلس و جان فشانی کارمندان و مستخدمین نبود خسارت مجلس زیاده از اینها و شاید از بعضی جهات جبران ناپذیر بود این است که بنده از طرف خودم و از طرف آقایان نمایندگان محترم عموماً از زحمتی که کشیده اند و خدماتی که نموده اند امتنان مینمایم در خاتمه این نکته را هم بعرض میرسانم که در این موقع باریک و در این زمانی که امواج قتن دنیا را فرو گرفته و از جهت مشکلات داخلی و سیاست خارجی هزاران ملاحظه و هزاران نکته در کار است بنده امیدوارم که شاهنشاه جوانبخت ملکوتی خدمات ما و دولت سیاستمدار و بیدار ایران و نمایندگان مجلس شورای ملی که همگی خدمت به کشور و دولت و ملت را وظیفه اولیه خود میدانند و ملت واقعی و نجیب ایران که بایستی با شرافت و شایستگی از هر جهت وظیفه ملی خود را دائماً عمل بیاورند با اتفاق کلمه و با موافقت و دور بینی با یکدیگر همکاری نموده از خدا بخواهند که همه را موفق و کشتی سلامت و سعادت ایران را در ساحل نجات و دور از آسیب این روزگار حفظ فرمایند (انشاء الله)

۳- بیانات آقای نخست وزیر

رئیس - آقای نخست وزیر فرمایشی داشتید ؟

نخست وزیر (آقای احمد قوام) - امروز که بعد از دوازده روز جلسه مجلس شورای ملی برای مذاکره و مشاوره در امور کشور و تشخیص مصلحت مملکت تشکیل یافته است باینکه مرور بوقایع دوازده روز قبل ناچار باعث رنج خاطر و ملالت قلوب میشود و از این جهت بهتر بود ذکر آن میان نمیآمد لیکن چون یادآوری آن حوادث با همه تلخی و ناگواری مستلزم مزید تجربت و موجب حصول تشبیه برای عامه تواند بود تذکار آن را خالی از فائده نمیدانم جنگ سه ساله عالمگیر که دامنه اش آن بان وسیع تر شده

و شراره اش روز بروز بالاتر میگردد هیچ مملکتی را از آثار شوم و سهمگین خود بی نصیب نگذاشته و هر قومی را از راهی گرفتار مرارت و عقوبت کرده چنانکه ملت ایران را نیز دچار سختی معیشت نموده است اما دولت و ملت ایران که قرنهاست جز صلح و صفا امید می بر خاطر نگذرانیده و جز امنیت و آسایش خیالی بخود راه نداده است هیچگاه بتمهید مقدمات و ایجاد تشکیلاتی که مختص دوره جنگ است پرداخته و هیچ قدمی در این راه برنداشته است و بالاتر از همه اینکه مردم مملکت بهیچ طریق بانتظامانی که جزء لاینفک اینگونه تشکیلات است آشنائی نداشته و آنها را در حکم خرق افکار عامه و سلب حقوق جماعت می پنداشتمند در این حال وقتی که اینجانب بزم خدمتگذاری قبول مسئولیت کردم دولت مشکلی عظیم در برابر خود داشت و مسلم بود که حل آن جز با صرف اوقات و حوصله وافر آن هم بتدریج و به تناسب جمع آمدن و وسائل امکان پذیر نخواهد بود زیرا معلوم بود که مشکل اساسی مردم وقتی کاملاً آسان خواهد شد که بساط جنگ بالمره بر چیده شود و فرشته صلح و سلم دستگاه خود را در سرتاسر عالم بگستراند و مادام که چنین روزی مردم گیتی را روزی نشده است هر اقدامی دولت ایران بکنند قلع ماده مشکلات را نموده و فقط موجب تهیه اسباب و وسائل برای مبارزه با مشکلات خواهد بود و در این زمینه نیز اشکال اساسی که پیش خواهد آمد این است که تهیه اسباب و وسائل هم کار آسانی نیست زیرا این مقدمات باید در روزگار خصب و نعمت فراهم شده باشد نه امروز که راه آسایش و راحت بر عموم ممالک بند آمده و امکان قبول سفارش از همه دنیا سلب گردیده و طرق رفت و آمد در همه جا مسدود شده و در داخله کشور نیز مردم بجای اینکه خود را بمقتضیات روز عادت دهند و دولت را در تدابیری که می اندیشد مساعدت کنند مدام از عسرت و مضیقگی که دچار آن شده اند شاکی باشند و با احتمال آنکه اقدامات دولت نتوانسته است رفاه کامل را برگرداند مایوس و نا امید شوند و در نتیجه این پیش آمد

اشکال تازه در کار چاره جوئیهای دولت ظاهر گردد با تمام این احوال دولت بحکم وطنپرستی و اطمینان و اعتماد کاملی که بعناصر خیرخواه و ایرانیان پاک نهاد و وطن دوست داشت از مسئولیت نهراسید و از مبارزه با مشکلات و اهتمام در آگاه کردن مردم بحقایق اعراض نکرد و ایرادات و اعتراضاتی را که بیقین می دانست مردم کم طاقت و بی خبر از اوضاع خواهند داشت بچیزی نشمرد همچنین بعضی از آقایان که با احساسات و وطنپرستی و عادات و اخلاق من خوب واقفند و مرا در پیچ و تاب سیاست سالها آزموده اند اشتباهاتی کردند و نیکمندان يك مجلس با من بنشینند و اگر سوء تفاهمی هست رفع کنند با این حال دولت باحاطه و اطلاع آقایان نمایندگان نسبت باوضاع کشور اطمینان کامل دارد و با همین اطمینان است که قبول مسئولیت نموده و با اعتماد بافکار عامه و پشتیبانی ملت مستغرق در مطالعه و اقدام گردیده است.

یقین دارم آقایان تصدیق میفرمایند که پیشرفت کار مرهون وقت و زمان است و هیچ دولتی هر قدر کاردان و قوی باشد نمی تواند در ظرف چهار ماه و شش ماه بانجام وظایف موفق شود خاصه اینکه از یکطرف توارد مشکلات و تراکم موانع دست قدرت را بسته و از طرف دیگر بی مهربی طبیعت و نامساعدتی احوال پای موفقیت را شکسته باشد. البته آقایان نمایندگان نظر بحسن نیت و فرط ارادتی که در امور مملکت دارند طالب سرعت عمل و خواهان پیشرفت بی وقفه اصلاحات هستند و شاید از این نظر بوده است که بعضی از آقایان گفته اند انتظاری که از حسن انجام امور داشته اند در زمان تصدی این دولت صورت فعلیت نیافته است در صورتیکه با اندک توجه تصدیق خواهند نمود که اگر تأمل و توقیفی رفته از این جهت بوده است که امور کشور را بی نقشه دقیق و بی مطالعه کامل برهم زده و اصلاحات را بر پایه متین و محکم استوار نموده باشیم اینست که دولت در این چند وقت مشکلاتی را که همه دست بهم داده بودند یکبارگی مورد توجه و دقت قرار داد و با شکیبائی

و ملایمت بحل آنها همت گماشت و خرد خرد راههایی را که برای تطبیق وضع کشور با اوضاع عمومی دنیا ضروری دید باز کرد.

در این اثنا معلوم شد چون اشتغال دولت باین جانب فرصت نداده است که مرتباً نمایندگان محترم را بجزئیات امور و خصوصیات که هر يك از مشکلات مملکت در برداشته است واقف سازم بر اثر مضیقهای که در امر معاش مردم روی نموده و زحمت و رنجی که از این جهت بر اهالی وارد شده بعضی از نمایندگان را این توهم دست داده است که دولت در انجام وظایف خود راه تغافل پیش گرفته و دچار مسامحه و تکاهل شده است و باینجهت گفته شد دولت روز سه شنبه هفدهم آذر برای بیان مطالب و مشاوره با نمایندگان محترم و استماع مصلحت بینی و صلاح اندیشی ایشان در مجلس خصوصی حاضر شود لکن در آن روز وقایعی رخ داد که مجلس تشکیل نشد و دولت موقع حضور نیافت و برای ترمیم خساراتی که در آن روز وارد آمد انعقاد جلسه تا امروز بعهدۀ تویق افتاد. ذکر جزئیات وقایع مزبور جز انضجار خاطر ثمری ندارد و بهتر میدانم در اینخصوص چیزی نگویم اما با کمال تأسف از اظهار این نکته نمیتوانم خود داری کنم که این گناه هر چند بخودی خود نیز صعب و خطیر است لکن بالخاصه از دو جهت از وخامت و سوء عاقبت آن باید نگران بود و مجلس شورای ملی و دولت برای دفع علل و مبادی آن هر کس و هر چه باشد بایستی نهایت جهد را بکار برند یکی اینکه آغاز این هیجانرا جمعی که نام محصل دارند برپا کرده اند و دیگر اینکه این آشوب برخلاف صورت ظاهر آن که دادخواهی از مجلس بوده بحمله و تخریب و شکستن و سوختن وغارت و تاراج انجامیده و این حرکات زشت و ناشایسته نسبت به مجلس شورای ملی که خانه ملت است شروع شده پس از آن با صورتی کریه و منظره ای نفرت آور بدکاران و خانه های شهر منتهی گردیده است و حاجت بذکر نیست که عموم افراد صالح و وطن دوست بلکه توده ملت ایران از این پیش آمد شرم آور متنفر و

بی زار است (نمایندگان - صحیح است) این جوش و خروشی که متجاوز از سه سال است در عالم برخاسته و این همه مصیبتی که ملل بزرگ و آزاد دنیا نه تنها در این چند بلکه در تمام دوره تاریخ برخورد هموار کرده و میکنند برای این است که فرزندان آنها وقتی میدانند دار صحنه زندگی میشوند شایسته نام بلند پدران خود باشند و همیشه در دنیا بخصال پسندیده و بفضل و هنر و عظمت یاد شوند. این ایثار و فداکاری در میان مردم ایران نیز همواره آشکار بوده و هست زیرا که در هر عصر و زمان هر گونه زحمت و سختی را بجان خریدار بوده اند تا فرزندانی برومند پیروند که دارای هنر و کمال باشد و بزرگی را از آنها میراث برد و نام پر آوازه آنها را ابدالاً یاد باقی دارد با این وصف محصلی که نه تنها چشم امید خانواده باوست بلکه ملت نیز شأن و مقام مملکت را در آینده در ناصیه او جستجو میکند باید قدر زحمتی را که کشیده اند تا او را باین پایه و مایه رسانیده اند بدانند و بفرمان برداری شرط انصاف را رعایت کنند. اما اگر بجای کسب کمال غوغا برپا کنند و آشوب برانگیزد شایسته توبیخ است و مستحق تأدیب تا براه مستقیم بر گردند و بر جای خود قرار گیرند. در ملاقاتهایی که بعد از حادثه ناگوار سه شنبه هفده آذر با نمایندگان محترم دست داد حزن و اندوهی را که بر اثر این اعمال زشت در قلوب نقش بسته و بیم و هراسی را که از عواقب شرارت بر خاطرها راه یافته بود آشکار میدیدم و چون یقین دانستم که توده ملت در این نظر هم آوازند که دولت باید در سیاست مقصرین و قلع ریشه فساد و سد راه معایبی که بروز کرده است دقیقه ای تأمل را جائز نداند فی الفور دستور دادم که اولاً کسانی را که دخیل در این واقعه بودند تعقیب و توقیف کنند ثانیاً هر تدبیری را که مقتضی باشد سریعاً بکار برده شود تا منبهد مدرسه که جای فرزندان صالح و پاک دل کشور است جایگاه افراد تیره ضمیر و غوغا طلب نشود و روح پاک محصلین واقعی بمجالست افراد ناخلف مکدر و آلوده نگردد (نمایندگان - صحیح است) ثالثاً کسانی را که در شهر بشرارت پرداخته و در و پنجره را شکسته و مال مردم را از

دکان و خانه ربوده و باعث ناامنی و اغتشاش شده اند بزندان برند تا اشد مجازات قانونی در باره آنها اجرا شود و همه کس بدانند که امنیت و آسایش مردم ملعبه نیست و هر کس این سد را بشکند بحکم افکار عامه و بامر قانون جان خود را بر سر این کار خواهد گذاشت (صحیح است) رابعاً زبانی که در این واقعه باشخص وارد آمده هر چه زودتر معلوم و تا دینار آخر جبران شود و اکنون در تمام این مطالب مأمورین دولت و هیئتهائی که معین شده اند با جد و آفی مشغول اقدام اند و عنقریب نتیجه نهائی آن باستحضار مجلس شورای ملی خواهد رسید مطلب دیگر که در این میان حائز کمال اهمیت میباشد کشف محرکین واقعه و سلسله جنابان آشوب است که مأمورین مشغول آن هستند و آنها را از هر طبقه و در هر مقامی باشند باید بشدت تعقیب و بدون ملاحظه بمجازات سخت رسانند تا من بعد هیچکس را جرأت آن نباشد که بهوی و هوس قرار و آرام را از مردم سلب کند و مملکت را به پرتگاه اغتشاش و ناامنی سوق دهد بطور خلاصه نتیجه اقدامات دولت لین شد که عمر آشوب و غوغا رو بکوتاهی گذاشت و در ظرف بیست و چهار ساعت نظم کامل برقرار گردید و مردم بدوام امنیت اطمینان حاصل کردند و بفرغ بال بکسب و کار خود پرداختند و شکی نیست که این پیشرفت تنها در نتیجه تأکیدات بلیغه اعلیحضرت همایون شاهنشاهی و اعتماد به پشتیبانی نمایندگان حاصل آمد و فی الواقع توجه و تقویت ملوکانه و تأیید و همکاری نمایندگان محترم بود که نگذاشت دامنه آشوب توسعه یابد و امنیت کشور مختل شود و باین ترتیب ثمره توافق کامل مجلس و دولت در این امر فی الفور بعرضه شهود رسید و امیدوارم که بمظاہرت نمایندگان محترم دولت موفق باجراي اصلاحاتی شود که من بعد اساساً بیم تکرار اینگونه حوادث نرود در اینجا مخصوصاً لازم میدانم قدردانی خود را از مراتب لیاقت و کردارانی عده ای از افسران ارتش شاهنشاهی و شهربانی و ژاندارمری و افرادی که تحت اوامر ایشان انجام وظیفه کرده و بجدیت آتش فتنه را خاموش نموده اند اظهار کنم و اطمینان دارم که در این قدردانی مجلس شورای ملی

نیز با دولت شریک است و کسانی که در راه ایفای وظیفه دچار زحمت شده اند شایسته تشویق و تلافی میدانند .
 بهر حال اکنون که حسن نیت ملوکانه و تقویت و مساعدت مجلس شورای ملی و افکار صائبه عموم وطن خواهان در استقرار اوضاع عادی صورت و قویع یافته و یکبار دیگر تأثیرات خیر خواهانه قوه مقننه و افکار صائبه وطن خواهان بر همه کس ظاهر شده و اقداماتی که دولت برای تأمین نان اهالی نموده است به نتیجه رسیده و اثر آن در ظرف همین چند روز مشهود گردیده دولت امیدوار است باستظهار مجلس شورای ملی بیش از پیش در انجام وظایفی که بر عهده گرفته است توفیق حاصل کند زیرا برای پیشرفت کارها اولاً اطلاع بر کم و کیف مطلب و اوضاع و احوال قضایا لازم است و در این زمینه دولت در ظرف این چند ماه بر موز و دقائق امور آگاهی شده و وسائل و لوازم رفع مشکلات را تا آنجا که مقدور باشد از هر جهت سنجیده است .

ثانیاً وجود قوای ضرورت دارد که در پیشرفت مقصود پشتیبان دولت باشد و در این رشته دولت اطمینان دارد که مجلس شورای ملی دولتی را که بر آورده اوست و بانجام خدمات ملی و اجرای نیات خود در این موقع سخت دنیا گماشته است تا دقیقه آخر تقویت خواهد نمود تا در راه فداکاری و از خود گذشتگی ثابت قدم باشد مخصوصاً دولتی که اساساً وجود خود را از پرتو استقرار اصول مشروطه میداند و بر عموم نمایندگان واضح است که این جانب خود پرورش یافته دوره مشروطیت هستم و در راه تحکیم آن اساس مراستها دیده ام و تأمین مصالح ملک و ملت را جز باستظهار نمایندگان و در نتیجه پیروی از آرای ایشان نمیشمارم چنانکه تا کنون هیچگاه نشده است که جز برای مجلس شورای ملی مسئولیت امور کشور را بر عهده گرفته باشم یا جز توقیر و احترام با اصول مشروطیت قدمی بردارم و با این مقدمات یقین دارم که بتأیید نمایندگان محترم خدماتی که دولت تا کنون انجام داده و اقداماتی که نموده بحسن خاتمه مقرون شود و نتایج مطلوب آن عاید عموم گردد و خواربار

اهالی با رعایت مقرراتی که هیچیک از ممالک دنیا نتوانسته است خود را از آنها بی نیاز بنماید و ما نیز خواه و ناخواه از قبول آن ناگزیریم تأمین شود .

آقایان محترم با عطف نظر به اوضاع کشور و نقصان حصول انصاف خواهند داد که از من انتظار امری فوق قدرت بشر نمیتوان داشت زیرا نه مدعی سحر و اعیاج هستم نه خالق گندم و ارزاق و نه مسؤل خشک سالی و آفات ارضی و سماوی میباشم وظیفه من فقط این بوده و هست که از هر جا ممکن شود گندم تهیه کنم و مردم را از خطر قحطی و گرسنگی برهانم روزی که من وارد خدمت شدم مخزن گندم تهران خالی بود و حتی یک خرورار گندم هم وجود نداشت و بر جمعیت طهران دائماً افزوده میشد خوبست اقدامات دولت تفتیش شود و معلوم گردد بچه زحمت و مزارت معادل نود و پنج هزار خرورار گندم برای مصرف چهار ماهه تهران از محصول کشور گندم تهیه شده است و بحمدالله یک نفر از گرسنگی نمرده است در این چند روز سر شماری قریب هشتصد هزار نفر جمعیت طهران با کمال نظم و ترتیب مثل یک دستگاه منظم اروپائی انجام شد و جیره بندی ناف شروع گردید و بحمدالله از این جهت خاطر نمایندگان محترم و عموم مردم شهر آسوده شد در سایر ولایات و ایالات نیز از آنچه مقدر بوده کوه تاهی نشده است و با کمال اطمینان امیدوارم آنوقه کشور تا محصول آینده و بلکه بعد از آنهم بعون الله تأمین شود و جای نگرانی باقی نماند .

و در موضوع تثبیت نرخ اجناس نیز امیدوارم بطرزی که حتی المقدور با اوضاع مملکت وفق دهد و فایده آن عام باشد صورت فعلیت گیرد و اصلاح ادارات که آسایش مردم و اطمینان دولت در بسیاری از شئون مملکت جز بآن وسیله صورت نخواهد بست از قوه به فعل آید و در نتیجه همکاری و یکانگی دائم با مجلس شورای ملی بتدریج موانع و مشکلات رفع شود و راه فلاح و آسودگی بروی مردم باز گردد .

بدیهی است اینجانب نمیخواهم ادعا کنم در این چهار ماه خدمت مهمی بکشور خود کرده ام اما اگر روزی بسبب

آورده ام تمامی اوقاتم مصروف خدمت بوده است و در شبانروز جز چهار ساعت خواب و راحت نداشته ام و این نکته را بخوبی درک کرده ام که با وحدت نظر بین مجلس و دولت همکاری و موافقت صمیمانه وطن خواهان حقیقی میتوان بموقیتهای مهمی نائل گردید بدیهی است دولت هر قدر مقتدر باشد و از طرف مجلس و افکار عامه تأیید و تقویت شود و از مذاکرانی که موجب ضعف و سستی دولت است خودداری شود و بدولت فرصت و مجال کار داده شود امور کشور و راحت و سعادت افراد بهتر و بیشتر تأمین میگردد مخصوصاً در این موقع فقط وحدت نظر و همکاری صمیمانه مجلس و دولت است که میتواند ضامن رفع مشکلات و تحکیم موجبات خیر و صلاح گردد و یقین است باحسن وطن پرستی و ایران دوستی و حسن نیتی که در آقایان سراغ دارم این مقصود بر وجه

اتم و اکمل عملی شود و با معاوضت و معاوضت آقایان موقیتهای شایانی را درک میکنم و آتیه روشن و درخشانی را استقبال خواهیم کرد (نمایندگان - انشاء الله)

[۴ - موقع و دستور جلسه آتیه - ختم جلسه]

جمعی از نمایندگان - دستور . دستور .

تهرانچی - بنده با ورود در دستور مخالفم .

- رئیس - اگر اجازه میفرمائید جلسه را ختم کنیم (صحیح است) .

میر تیمور - بنده با ختم جلسه مخالفم .

رئیس - جلسه آتیه سه شنبه اول دیماه سه ساعت

قبل از ظهر دستور لوایح موجوده .

(مجلس یکساعت قبل از ظهر ختم شد)

رئیس مجلس شورای ملی - حسن اسفندیاری